

Izhaja vsak četrtek popoldne.
V slučaju praznika dan poprej.

Cena:
za en mesec Din. 4
za štiri leta " 12
za pol leta " 24

Posamezna štev. stane 1 Din.

Uredništvo:
Ljubljana, Kopitarjeva ul. 6/III.

Rokopisi se ne vračajo.
Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

PRAVICA

GLASILO KRŠČANSKEGA DELOVNEGA LJUDSTVA

Inserati, reklamacije in naročnina na upravo „Jugoslovanska tiskarna“, Kolportažni oddelek, vhod s Poljanskega nasipa 2.

Inserati se računajo
po dogovoru.

Dr. A. Gosar: Za krščanski socializem. Odgovori in kritika. Ljubljana, 1923. V Zadrugi tiskarni so 21. julija postavili 7 pol obsegajoče dr. Gosarjeve najnovejše delo, ki smo ga našim bralcem že naznanili. Vsebina je sledeča: 1. Ali je krščanski socializem sploh potreben? 2. Socialni programi in krščanska pravičnost. 3. Klic po socialnih reformah — obrekovanje krščanstva. 4. Sebičnost krščanskega socializma. 5. Sovraštvo v krščanskem socializmu. 6. Krščanski socializem in dobrodelnost. 7. Več socializmov — en sam kapitalizem. 8. Neznanost socialno in veliko etično vprašanje. 9. Krščanski socializem in sv. Frančišek Asiški.

II. 1. Moderni kapitalizem — fraza? 2. O zasebni lastnini. 3. Proti socializaciji. 4. Najvišja premoženjska meja. 5. Dolžnost dela — za siromake. 6. Stavka — nemestno iskanje pravice?

× × ×

Mene je dr. Gosarjevo delo razveselilo. Zakaj? Zato, ker je njegovo delo obramba tistih nauk, ki nas jih je dr. Krek učil in ki jih je skušal praktično po organizacijah vcepiti slovenskemu ljudstvu. Če bi primerjal Gosarja z Krekom bi rekel, da je Gosar v marsikaterem oziru manj radikalen, kakor je bil pokojni Krek, ki je bil v besedi živahnejši, kakor je Gosar, kateri se je pa v tem delu marsikje močno ogrel. Vem, da bo Gosarjevo delo izzvalo kritiko in mogoče tudi odpor. Hudega ne bo nič za to, da si se znajo odgovarjajo naši trmi in pa — sebičnosti strasti razpaliti in no: Če poveš resnico in le resnico, se zameriš tistim, kateri mislijo o sebi, da smejo vse kritikovati, sami pa ne preneso nobene kritike.

»Pravica« bo odprla svoje predale vsakemu, kdor bo hotel pro ali kontra Gosar uveljaviti svoje misli, samo vsak kritik mora dovoliti, da se bo njegovo ime objavilo.

× × ×

Agitacija za nakup Gosarjeve brošure naj se precej začne: krepko, navdušeno, odločno! Prisilite dr. Gosarja, da bo moral prav kmalu izdati II. izdajo. Pri nas bi bilo marsikaj drugače, če bi bili ljudje, kateri hodijo po nepravih stezicah, Krekova dela pozorno brali. Ker jih niso, je moral dr. Gosar svoje delce spisati.

× × ×

Za »Pravico« morate tudi krepkejšo agitacijo razviti.
M. M.—c.

Zborovanje krščansko-socialnega delavstva.

Ob katoliškem shodu bo v soboto dne 25. avgusta popoldne zborovanje slovenskega krščansko socialnega delavstva v Ljudskem domu v Ljubljani. Slovensko krščansko socialno delavstvo naj agitira, da bo zborovanje odgovarjalo moči slovenske krščansko socialne delavske organizacije.

Delavska legitimacija.

Zakon o zaščiti delavcev je uvedel za vse pomožno osebo, zaposleno v obrtnih, industrijskih, trgovskih, prometnih, rudarskih in podobnih obratih, posebne legitimacije, ki stopijo na mesto dosedanjih delavskih knjižic. Te legitimacije bodo izdajale občine stalnega bivališča delavčevega, odnosno občine, kjer je delavec zaposlen. Za organizirane delavce veljajo legitimacije njih strokovnih organizacij. Obliko legitimacije predpiše ministrstvo za socialno politiko sporazumno z ministrstvom za notranje zadeve.

Zakon predpisuje za legitimacije nastopne podatke:
1. Ime in priimek.
2. Dan, leto in kraj rojstva.
3. Rodbinsko stanje.
4. Pri pomožnem osebu pod 16. leti, s čigavim dovoljenjem je delavec vstopil v delo.
5. Stroka.

Delavske legitimacije so oproščene vsakršne takse. Ministrstvo socialne politike je izdelalo osnutek pravilnika o delavskih legitimacijah ter ga poslalo v izjavo delavski zbornici ter trgovski in obrtniški zbornici.

Kakor vsi, doslej izdani pravilniki, tako je tudi pravilnik o delavskih legitimacijah v nasprotju z zakonom. Zakon o zaščiti delavcev določa v § 120 izrecno: Za organizirane delavce veljajo legitimacije njih strokovnih organizacij. Pravilnik gre preko tega ter določa v § 2: »Poleg občinskih oblasti, smejo izdajati legitimacije tudi delavske organizacije, morajo biti pa za to pooblaščen od strani občinskih oblasti«.

Zakon ne predpisuje fotografije, pravilnik pa zahteva v § 5. Zakon je usvojil legitimacijo izključno le kot osebno izkaznico delavca brez katerikoli pripombe.

Po pravilniku zasnovana delavska legitimacija ima vse bistvene, za delavstvo neugodne hibe, zoper katere so se delavske organizacije vztrajno borile in končno dosegle z zakonom pravilno obliko legitimacije. Dosedanje delavske knjižice imajo rubrike o dobi zaposlenja, o vedenju, o izpričevanju itd. Zakon je sicer prepovedoval, vpisovati v knjižico za delavca neugodno izpričevanje. Toda ravno iz okolnosti, da je službodajalec zabeležil v knjižici le izpričevanje — brez pripombe, je moral sklepati podjetnik, pri katerem je iskal brezposelni delavec službo, da prejšnji službodajalec z delavcem ni bil zadovoljen. In to navadno je bilo vzrok, da je tudi novi podjetnik kratkoma odstopil prošilca, češ, ne potrebujem delavca.

Tudi vpisi v službeni dobi kot taki so ovirali delavca pri iskanju službe. Ta in ta delavec je služil pri podjetniku A 3 mesece, pri podjetniku B 2 meseca, C 1 mesec, kar je bilo zabeleženo v delavski knjižici. Vzroki za kratko službeno dobo so razni. Vendar je izkušnja dokazala, da se je delavca, ki je pogosto menjaval službo, vsak podjetnik branil, češ, dobrega delavca nihče ne odslavlja, ta delavec najbrže ne bo posebno poraben, zanesljiv ali vsaj ne zadosti marljiv. Tako je bilo vpisovanje v službeni dobi tudi v tem oziru usodno za delavca.

Iz teh in podobnih razlogov je stremilo delavstvo po odpravi delavskih knjižic ter po uvedbi legitimacij,

ki naj bi bile izključno le izkazilo delavčeve osebe in stroke, da bi se preprečile katerekoli kvarne posledice.

Ker vsebuje legitimacija po pravilniku rubriko o brezposelni podpori ter o potovanju delavca, je jasno, da bodo iste posledice kakor pri delavski knjižici. V interesu delavstva je, da ne pozna podjetnik njegovega menjavanja službe. Za podjetnika pa tudi popolnoma zadošča izkaz o osebi in stroki delo išočega. Koliko časa je bil delavec zaposlen pri drugih podjetjih, je za podjetnika vobče brezpomembno, glavno je, da je delavec strokovno sposoben za pogojeno službo, kar se razvidi iz legitimacije. Podjetnik ima itak pravico, odsloviti delavca, če se izkaže, da ni vporaben iz teh ali drugih razlogov.

Zaradi tega naj bi bila delavska legitimacija dejansko le legitimacija v pravem pomenu besede, to je izkazilo o identiteti delavca in o njegovi strokovni izobrazbi, kakršne ima inozemsko delavstvo in kakršne je usvojil zakon.

Pozivljamo delavsko zbornico kot interesno zaščitnico delavskih interesov ter naše poslance, da zastavijo vse moči, da se ne izmaličuje v zakonu ustanovljena delavska legitimacija s pravilnikom, ki hoče vsekakor ščititi podjetnika na škodo delavca. Zavedno delavstvo prizna samo zakon, pravilniki, nasprotujoči zakonu, za delavstvo ne eksistirajo.

Končno se pripomni, da zakon ne odpravlja posebnih knjižic. Te ostanejo še dalje v veljavi.

V. katoliški shod v Ljubljani 25.—29. avgusta 1923.

Glavni pripravljalni odbor je sklenil, da bo zboroval kat. shod v glavnem samo tri dni. Nedelja 26. avgusta bo glavni manifestacijski dan katoliškega shoda, ves spored se je razpredelil tako, da bo 26. avgust verski dan, 27. avgust prosvetni dan, 28. avgust socialni dan katoliškega shoda.

Katoliški shod izključuje kot nepolitična skupščina katoličanov vsakršno zborovanje kake politične skupine. Zato bodo ob katoliškem shodu zborovale le naše verske in kulturne organizacije. Naša akademična in srednješolska mladina koraka na čelu prireditvam naših kulturnih organizacij. Zato si je določila že soboto, 25. avgusta kot svoj dijaški dan in bo zborovanje celo soboto, in na še krščansko socialno misleče delavstvo, ki bo zborovalo v soboto popoldne. Tudi naše krščansko ženstvo si ni dalo vzeti prilike, da zbere ob katoliškem shodu svoje čete in ima v soboto popoldne »Ženski kongres« kot nekak katoliški shod v malem že pred pravim katoliškim shodom. Besede Pija XI, ki jih je rekel zastopnicam mednarodne ženske zveze: »Sempre prime le donne cristiane, così al Gapolaro come alla Croca« — Vedno prve so krščanske žene, tako pri Grobu kakor pri Križu. Po svojem obširnem programu bodo govorile razen o organizatoričnih zadevah Slovenske krščanske ženske zveze o krščanski vzgoji otrok, o dolžnostih žene, matere, go spodnje doma in v javnosti.

V soboto ob 8. zvečer bo za udeležence V. kat shoda pozdravni večer, ki ga priredi naša dijaška omladina; govorili bodo zlasti neslovenski udeleženci.

V nedeljo, 26. avgusta bo velik manifestacijski spreved, pri katerem bo nastopilo do 3000 Orlov, narodne noše in naše organizacije, razdeljene po skupinah. Ob pol desetih bo sv. maša na Kongresnem trgu, ki jo bo daroval apostolski nuncij msgr. Pellegrinetti. Po sveti maši bo posvetitev presv. Srcu Jezusovemu pri kateri se bo pela pesem posvetitev domovine in »povsod Boga«. Sledilo bo veliko manifestacijsko zborovanje, pri katerem bosta dva slavnostna govora. Popoldne ob pol treh bodo v vseh ljubljanskih cerkvah razne pobožnosti: za marijine družbe, misijone, III. red, evharistična, sv. Cirila in Metoda, za dijake, za vojake. Ob štirih bo orlovska telovadba v stadionu ob Dunajski cesti. Ob osmih je proizvajanje oratorija »Vnebovzetje Marijino«.

V ponedeljek, 27. avgusta in v torek 29. avgusta bo ob sedmih v stolnici cerkveni govor, nato pontifikalna sveta maša, ki jo bo daroval vsakikrat nadškof. Ob pol devetih naprej do poldne je vsakokrat zborovanje odsekov in sicer: v ponedeljek:

1. Odsek za leposlovje, znanost in umetnost.
2. Šolski odsek.
3. Odsek za narodno prosveto.

V torek:

1. Odsek za versko življenje in nramni prerod.
2. Socialni odsek.
3. Odsek za cerkveno-politična in politična vprašanja.

Pri vsakem odseku bo povprečno pet referatov, ki bodo trajali do dvajset minut, referatu bo sledil razgovor.

V ponedeljek in torek ob dveh popoldne bodo zborovale verske in kulturne organizacije. V ponedeljek: misijonsko zborovanje III. reda, zborovanje Marijinih družb, občni zbor Vzajemnosti. V torek: zborovanje apostolstva sv. Cirila in Metoda, občni zbor Leonove družbe, zborovanje svete vojske, zborovanje Vincencijeve družbe, zborovanje salezijanskega sotrudištva.

V ponedeljek in torek od štirih do sedmih zvečer bosta slavnostni zborovanji pri katerih bodo vsakikrat govorili štirje govorniki. V ponedeljek bodo obravnavali slavnostni govori tele predmete: veličanstvo kat. cerkve, šolsko vprašanje, mladinske organizacije, narodna in državljanska vzgoja. V torek: Sodobni socialni razvoj in krščanstvo, obnova družinskega življenja, delo za treznost, verska misel v javnosti. V torek zvečer se bo končal katoliški shod z zaključnim večerom, katerega bo priredilo akademično starešinstvo, v sredo 29. avgusta ob sedmih bo rekvijem za umrle udeležence prvih štirih katoliških shodov.

Ob katoliškem shodu bodo še tele prireditve: V soboto ob osmih telovadna akademija Orlov v dramskem gledališču, v soboto, nedeljo in ponedeljek ob osmih »Trpljenje Kristusovo« v Ljudskem domu. Narodno gledališče bo priredilo te dni sledeče predstave: v opernem gledališču v soboto in v ponedeljek Foersterjevega »Gorenjskega slavčka«; v nedeljo Smetanovo »Prodano nevesto«. V dramskem gledališču pa: v nedeljo Medvedovo »Za pravdo in srce«; v ponedeljek pa Shakespearjevega »Hamleta«.

× × ×

Priglasitev za V. katoliški shod.

Zadnji čas je, da se priglasite za V. kat. shod v Ljubljani. Samo dve nedelji sta vmes do zadnjega časa, ob katerem se bo zaključilo priglaševanje. Zato se nemudoma priglasite v Vašem župnijskem uradu, oziroma pripravljalnemu odboru, da boste dobili izkaznice in vsa navodila, ki so Vam potrebna.

Brez naslova.

Primer, možganov vredna. »Naprej« od 12. t. m. piše, da drve ljudje za dr. Korošcem kakor slepci za vodnikom. —No, tedaj, ko je »Naprej« videl slepce »drveti«, je najbrže tako mižal, da je bil ves namrjen obraz.

Jeseniški požarni ogenj ter kovinarska in klerikalna banda. »Naprej« je silno resen list. Zato je prinesel o praznovanju 30 letnice jeseniške požarne brambe 156 vrst dolgo poročilo, o katerem pripoveduje, kako sta se

ravsali za prvenstvo kovinarska ter »klerikalna« — banda. Človek bi mislil skoro, da je imela ene izmed navedenih band pihala iz Ribnice na leseni »bajs«, da igra kovinarska pri ustnikih, »klerikalna« pa od nasprotnega konca. Ali na koncu koncev smo se prepričali, da sta vendar le obedve bandi bistveno enaki, ker sta obedve »pleh-muziki« in ne kovinarska in »klerikalna« banda. Še klerikalne bande nam je treba! Mi smo čisto čistotni s socialističnimi bandami. Samo, da svi — i — i — i — ra, brate. — u!

Novoga velikega župana bomo zopet dobili Slovenci. Oblasna maloštevilna slovenska radikalija in nje-

ni simpatizerji popolnoma pravilno sodijo, da mora biti nekaj časa vsaj vsak njihov človek slovenski veliki župan. Sedanji slovenski veliki župan dr. Lukan, kateremu se objektivnost ne more odrekati, to dobro ve za to se mož noče preseliti v velikožupansko stanovanje, misleč si kot pameten človek: »Sicher ist sicher! Če bom odžagan, mi ne bo treba iti k Brileju in h Goršiču kvartir fehtat«. Velika slovenska župana bi rada postala radikal dr. Sajovic iz Kočevja in simpatizer radikalije dr. Ravnihar. Najbolj informirani ljubljanski veliki politiki so pa te dni zjutraj ob trilettr na 1. trdili, da dela v Belgradu dr. Korošec, kateri se zdaj zdravi v Karlovih Varah, na to, da postane slovenski veliki župan dr. Gosar ali pa Miha Moškerc in mogoče tudi oba ker danes je v Sloveniji vse mogoče. Še bolj informirani popolnočni ljubljanski veliki politiki so pa dobili iz Belgrada telefonsko vest, da nameravajo belgrajski radikali poveriti mesto slovenskega velikega župana dr. Lemežu ali pa gospodu Bernotu ali pa obema, ampak tudi mestni arhivar Fabjančič je silno resen kandidat teh krogov, ker zna mož silno veliko »šprah«, kar Pašiču močno imponira, samo to je križ, ker se Fabjančič brije in ne pusti brade rast. Gospod Prepeluh in Jože Petrič po informacijah teh najbolj informiranih krogov za zdaj še nista v kombinaciji. Naši obrtniki se pa potegujejo in odločno zahtevajo pri Kaplanu in pri Bobenčku, da postani slovenski veliki župan gospod Jernej Ložar, ker so uverjeni, da bo ugnal dr. Žerjava, Pašiča in celo Radiča.

Demokratari odžagali Zupanca. »Jutro« je poročalo, da je demokratarska strokovna delavska Unija 1. julija 1923 odžagala svojega bivšega tajnika g. Franca Zupanca. Kje se bo g. Zupanc zdaj zasedal, ne vemo; bil je pa že pri socialistih, v J. S. Z. in zdaj so ga celo demokratari odžagali. Revez!

Kar ni resnica, je laž. M. A. C. je v jutru zapisal: »Ni dolgo, kar smo z županom »žegnovali« šentpeterske zvonice v Ljubljani. M. A. C. nima kot publicist samo pravice, marveč tudi dolžnost, da pretirava in farba, toda lagati se tudi on ne sme, ker to ni »fair«. »Žegnovanju« šentpeterskih zvoncev se ljubljanski župan dr. Perič ni udeležil. M. A. C. vendar pozna osebo ljubljanskega župana in podžupana, zato bi ju ne bil smel zamenjati.

Ljubi svojega bližnjega! Gospod dr. Čudak živi v Culukafriji. Med sužnji si je pridobil sloves, da je dober človek, pri nas modernih Slovencev bi pa rekli, da je simpatizer tistih »grdi« ljudi, kateri so za to, da se mora načelo krščanske pravičnosti uveljavljati prav povsod, ne samo tam, kjer imajo svobodomislec besedo. Gospoda dr. Čudaka je šlo nekaj sužnjem »fehtat«, naj s svojo vplivno besedo doseže, da jim bodo plače izboljšali. Dr. Čudak jih je pa silno nemilostno sprejel in jim svetoval: »Hodite jest v culukafersko kuhinjo ustanovljeno za sužnje in izhajali boste brez povišanja plač. Zamorci se bodo zdaj gotovo pokristjanili.

Ustanovni občni zbor Strokovne zveze javnih nameščencev.

Dne 4. in 11. julija t. l. se je vršil ustanovni občni zbor strokovne zveze javnih nameščencev v kleti konzurnega društva na Kongresnem trgu števil. 2. Točno ob napovedani uri dne 4. julija je predsednik pripravljalnega odbora otvoril občni zbor, pozdravil navzoče in konstatiral sklepčnost. Prešlo se je takoj k čitanju pravil, ki so se razen § 23 odobrila. Pri § 23 se je vnela živahna debata in sicer radi tega, ker govori ta točka o razdelitvi premoženja, če se zveza razide, proti čemur pa je bila večina navzočih. Ker pa izprememba pravil ni bila na dnevnem redu, je bilo soglasno sklenjeno, da pripravi načelstvo o tej točki novo besedilo v smislu razprave, nakar naj se takoj skliče izredni občni zbor, da se pravila izpremeni.

Nato je bil prečitan pravilnik, ki je bil razen točk 9 do 17, ki obravnavajo določila o prispevkih in podporah, odobren. Ker bi se točke 9 do 17 vsled pozne ure ne mogle zadosti dobro in pregledno obdelati, se je sklenilo, da se občni zbor prekine in nadaljuje dne 11. julija. Izvoljeno pa je bilo ta dan še načelstvo in nadzorstvo.

Pri nadaljevanju, dne 11. julija se je po otvoritvi najprvo prečital zapisnik prejšnjega zborovanja, nakar so se takoj obravnavale točke 9 do 17. Po daljši razpravi so se določili naslednji prispevki in podpore.

Prispevki so mesečni, vplačati se morajo do 10. vsakega meseca in znašajo enotno:

1. Za člane mesečno 5.— Din.
2. Žene članov mesečno 3.— Din.
3. Otroci članov mesečno po 2.— Din.
4. Oče člana ali oče njegove žene mesečno 5.— Din.
5. Mati člana ali mati njegove žene mesečno 3.— Din.

ad 1.: Član je oni, kateri neposredno pristopi v zvezo s pristopno izjavo.

ad 2—3 so družinski člani in

ad 4—5 so družinski člani, ako član kot glavar družine zanje skrbi in živijo z njim v skupnem gospodinjstvu.

Točka 10. Enkratno pristopnino morajo vsi plačevati za vse druge člane v višini, kolikor znaša mesečni prispevek in sicer do 1. oktobra 1923 brez razlike starosti od 10 leta naprej. — Po 1. oktobru 1923 dalje pa do 25 leta starosti 5 din. od 25. do 30. leta pa za vsakih 5 let po 5 din. več. Osebe preko 50. leta starosti se po 1. oktobru ne sprejmejo več v zvezo. Za druge družinske člane veljajo pristopnine v isti izmeri, kakor so mesečni prispevki (in sicer 3 oz. 2 din.)

Točka 11. Otroci uživajo dobrote zveze za isto dobo, kakor to določa pravilnik o socialnem zavarovanju delavstva.

Točka 12. V slučaju smrti glavarja družine mu sledi kot član žena oziroma najstarejši otrok, ki plačujejo zase isti prispevek, kakor so jih pred smrtjo člana plačevali.

Točka 13. Kdor je s prispevki na dolgu za več kot dva meseca, nima, če tudi ne bi bil izključen pravice ne do podpore in ne do pravnega varstva.

a.) Podpore:

Točka 14. Zveza daje članom naslednje podpore:

- a) dnevnice in
- b) izredne podpore.

Točka 15. a) Dnevnice se izplačujejo po predložitvi zdravniškega izpričevala in znašajo:

1. Za člana: dnevno 5.— din. (ravno tako za očeta člana ali očeta njegove žene).
2. Za ženo dnevno 3.— din (ravno tako za mater člana ali mater njegove žene).
3. Za otroka dnevno 2.— din.

Te dnevnice se izplačujejo samo pri bolezni, ki traja nad tri dni do 90 dni v enem poslovnem letu, pri čemur se cela doba bolezni računa (torej tudi prve tri dni). Ako traja bolezen samo tri dni nima bolnik pravice zahtevati nikake podpore. Najvišji znesek za dnevnice v enem poslovnem letu znašajo din. 450.— do 270.—: oziroma 180.—. V slučaju epidemije odloča občni zbor, se li izplačuje podpore ali ne in v kaki višini.

b.) Izredne podpore lahko podeli načelstvo v izrednih slučajih, kakor pri porodih, na podlagi prošnje člana oziroma se pri tem na posebno potrdbo člana in na vsakokratno blagajniško stanje, od slučaja do slučaja.

Točka 16. Čakalna doba za člana in njih priglase ne družine je 6 mesecev, prehodna pa za one, ki pristopijo pred občinim zborom 3 mesecev. Slednja doba poteče z 11. oktobrom 1923.

Posmrtnina:

Točka 17. Ustanovi se poseben fond za slučaj smrti. Prispevek znaša din. 5.— za člana, ravno toliko za ženo. Otroci so za sedaj izvzeti. Pristop je neobvezen in se prične s 1. avgustom 1923 ter se vplača prispevek takoj, pri tem fondu ni nikake karentne (čakalne) dobe. Ob vsakem smrtnem slučaju člana ali žene doplačujejo vsi v fondu včlanjeni po 5.— din. tako da dobe svojci dediči izplačanih tolikokrat po 5 din., kolikor članov oziroma žena je prispevajočih.

Z določitvijo podpor in prispevkov je bil pravilnik odobren in s tem izčrpan dnevni red. S pozivom na delo in vztrajnost je zaključil predsednik ob 22. uri občni zbor.

Uradne ure Strokovne zveze javnih nameščencev so vsaki dan razven nedelj in praznikov od 16 do 17 ure v prostorih Jugoslovanske strokovne zveze, Stari trg 2, I. nadstropje.

Boj slovenskih rudarjev.

Prihodnji mesec bo ravno leto dni, odkar se je na strokovnem pozorišču odigravala borba med rudarji in trboveljsko premogokopno družbo in letos stojimo ravno v tem času v odločilni borbi. Kakšna je ta borba in kako se je začela, naj služijo naslednje vrste in poročilo.

Pogajanja.

I. razprava.

Dne 20. junija 1923 je delavstvo po svojih organizacijah vložilo zahtevo. Bistvo zahteve je, da se uveljavi indeks, ki bo vseboval vse potrebščine delavca ter, da bo tako mogoče, ugotoviti pravo minimalno temeljno plačo.

Dne 25. junija se je vršila razprava v Trbovljah v rudniški pisarni.

Razpravo so se udeležili: Ing. Lipold za rudarski urad v Celju, ki je predsedoval razpravi. Družbo je zastopal g. ravnatelj Heinrich. Delavstvo so zastopali: Aug. Cvikelj gl. tajnik Jug. strok. zveze, Ed. Kukman in Stanko Keše Jugoslovansko strokovno zvezo rudarjev in I. Hlebec s tovariši Zvezo rudarskih delavcev ter zaupniki.

Po izjavi ing. Lipolda, da se mora razprava vršiti le na temelju pogodbe z dne 22. avgusta 1922 ter da ni pooblaščen se pogajati na podlagi vložene spomenice, kakor tudi na izjavo ravnatelja, da se družba na podlagi vložene spomenice ne pogaja so zastopniki delavstva poslali izjavo, da naj rudarska oblast takoj razpiše pogajanja na podlagi vložene spomenice.

S tem se je pogajanje končalo in je ing. Lipold 12 minut trajajočo razpravo zaključil.

II. razprava.

Deveti dan po prvi razpravi se je vršila druga istotako v Trbovljah in sicer takrat v prostorih gostilne Fortej. Predsedoval je kot prvič g. Ing. Lipold in družbo je zastopal zopet ravnatelj Heinrich.

Razvidlo se je takoj iz početka, da ni resne volje za pameten sporazum že z ozirom na predlog, ki ga je stavil zastopnik družbe, po katerem bi delavec-rudar zaslužil manj kot zasluži sedaj. Zato so se tudi ta pogajanja končala brez uspeha.

III. razprava.

Tretja mezdna razprava se je nato vršila v Ljubljani in sicer dne 19. t. m. v knjižnični dvorani na pokrajinski upravi. Razpravo je vodil g. rud. svetnik ing. Pehani. Navzoči so bili:

Za trboveljsko premogokopno družbo generalni ravnatelj g. Skubic, za zvezo industrijalcev g. ing. M. Šuklje, za Jugoslovansko strokovno zvezo dr. A. Gosar in gl. tajnik Cvikelj, za Jugoslovansko strokovno zvezo rudarjev Ed. Kukman in Stanko Keše. Za zvezo rudarskih delavcev sodrug Hlebec, za Narodno socialno zvezo soodr. Kravos ter zaupniki iz vseh revirjev Trboveljske premogokopne družbe.

G. rud. svetnik Pehani otvori razpravo in se je potem takoj začela generalna debata o vloženi zahte-

vali. Generalni ravnatelj Skubic je takoj izjavil, da zahteve kot take v celoti ne more in ni sprejemljiva. Utemeljeval je to s tem, češ da ni mogoče ugotoviti pravega eksistenčnega minimuma, ker še zdravniki niso vsi edini v tem vprašanju. Podpiral ga je v tem pogledu kar je samoposebi razumljivo zastopnik Zveze industrijalcev.

Po daljši debati katere so se udeležili kot zastopniki tako zaupniki sta se zastopnik družbe in Zveze industrijalcev odstranila v svrhu posveta.

Zastopnik družbe je nato predlagal minimalne plače, ker je pa spoznal, da ga je polomil, ker bi delavci po predlogu manj dobili kot imajo sedaj, je še dodal draginske doklade od drugega otroka dalje. Po temu predlogu bi dobil samec poviška 9.63 Din., z ženo in enim otrokom 1.69 Din., z ženo in dvema otrokoma 1.19 Din., s tremi otroci 0.69 par, z štirimi otroci 19 par in delavec s 5 otroci 26 manj kot dosedaj.

Jasno je, da na predlog delavstvo oziroma njega zastopniki niso mogli pristati.

Konečno se je nato zastopnik družbe spustil v razpravo o indeksu.

Pri nadaljni razpravi je bilo takoj vidno, da ni resne volje za pogajanja posebno še z ozirom na izjavo zastopnika družbe, ki je izjavil, da se ne gre zato kakšen bo konečen rezultat indeksa, ker on preko 3 Din. dnevnice ne gre.

Tako so se tudi tretja pogajanja končala brez uspeha. Zastopniki delavstva so izjavili, da navedenega oziroma ponujenega poviška ne morejo sprejeti, ker njih mandat ne gre tako daleč ter da je treba poprej, da se delavstvo samo izjavi.

Isti dan popoldne so imeli zastopniki delavstva posvet v »Delavskem domu« na Turjaškem trgu. Med posvetom je dospela vest, da se drugi dan pogajanja nadaljujejo. Sklicuje jih veliki župan. Nekaj zaupnikov se je podalo na revirje, da poročajo o poteku.

IV. razprava.

Drugi dan, t. j. 20. t. m. se je mezdna razprava nadaljevala pod predsedstvom g. velikega župana dr. Lukan. Navzoči so bili: Za rudarsko glavarstvo rud. svetnik g. ing. Pehani. Za družbo gen. ravnatelj Skubic. Za zvezo industrijalcev g. ing. Šuklje. Za Jugoslovansko strokovno zvezo glavnih tajnik Aug. Cvikelj. Za Jugoslovansko strokovno zvezo rudarjev Ed. Kukman in St. Keše. Za zvezo rudarskih delavcev sodrug Hlebec. Za Narodno socialno zvezo g. Kravos ter zaupniki samo. Da je bilo na tej razpravi manj zaupnikov, ker so pred ta dan odšli na revirje in pa ker se je ravnatelj izjavil, da družba ne bo nosila stroškov zanje, češ da jih je preveč.

Ob četrtno deset je g. veliki župan otvoril razpravo ter izjavil, da dokler ne dobi pojasnila o dejanskem položaju, da stavka, ki se je že pričela ni bila naročena, ne bo in ne more voditi nadaljne razprave.

Zastopnik delavstva je podal z ozirom nato izjavo, da je delavstvo po poročilih, ki jih je prejelo od zaupnikov samo stopilo v stavko. Po tej izjavi je g. veliki župan umaknil svojo deciderano izjavo ter otvoril razpravo in pozval g. rudarskega svetnika ing. Pehanija, da poda sliko razprave prejšnjega dneva.

Po temu poročilu izjavi zastopnik družbe, da bo pač prisoten pri razpravi vendar pa samo ad referendum.

G. veliki župan je nato dal v razpravo najprvo bazo, na kateri naj bi se vršili nadaljni pregovori.

Nakar sta v imenu delavstva izjavila tovariša Cvikelj in Hlebec, da je že prejšnji dan razprava pokazala, da je mogoč sporazum samo na temelju zahteve, ki ga je delavstvo stavilo, ter da naj se preide takoj na specialno debato o indeksu.

Specialna debata je takoj pokazala, da so težkoče prvič te, ker je bil zastopnik družbe navzoč samo ad referendum in drugič pa ker je še vedno vstajal na tem, da družba preko 3 Din. poviška ne gre.

Po tej debati je bil rezultat ta, da se je pokazala razlika pri vseh razen prve kategorije samo za 50 par namreč na to je zastopnik družbe pristal.

Ker tudi to ni bilo sprejemljivo je razumljivo, da je morala slediti izjava, da se bo pač počakalo, da bo eden ali drug postal bolj dostopen za sporazum in bo to pač pokazal boj.

Zastopnik družbe se je izjavil:

Započeli ste boj! Ga sprejmemo in ga bomo bojevali in tudi izbojevali, izjavim pa, da sedaj vršeci se razgovori ne bodo tvorili baze za nadaljna pogajanja.

S tem so bila pogajanja zaključena.

Stavka.

Iz gorenjega poročila o poteku vseh treh oziroma štirih razprav je vidno, da pogajanja niso uspela in je delavstvo stopilo z 20. t. m. definitivno v stavko.

Stavka je zadnje in skrajno sredstvo, katerega se delavec posluži v slučaju, da ga podjetnik hoče zaslužiti.

Da je stopilo rudarsko delavstvo v stavko in poslego po skrajnem sredstvu je to vzrok, katerega smo navedli že poprej in ki se vleče kot nit skozi cela pogajanja in od početka meznega gibanja namreč, da družba stoji na stališču, da ne gre preko 3 Din. dnevnega poviška.

Ta kapitalistični diktat trboveljske premogokopne družbe bo ostal slovenskemu rudarju vedno v spominu.

Rudar v plinski vročini globoko pod zemljo napel gol vsled prehude vročine, ves zamazan in družba mu odreka 1 kg mila dnevno.

Rudar že itak bolehen in sestradan — izmučen — slabokrvni deloma tuberkulozen in družba mu ne pravi vošči niti 30 komadov jajc.

Rudar z družino in malimi otročiči, katere itak ne more zadostno prehraniti, ko družba dobro ve, da je njen naraščaj in mu ne privoščijo mesečno niti 7 l mleka.

Ali naj ostanejo živci pri takem stanju še mirno?

ko človek vidi, kako se ga izsesava in izmzgava na račun sebičnosti trboveljske premogokopne družbe.

Zato je stopil slovenski rudar v odločilno skrajno borbo z geslom 'stojim ali padem bolje kot počasi hirati.

Začela se je stavka in upajmo, da konča z zmago slovenskega rudarja.

Položaj v revirjih.

V stavki se nahaja 10.000 slovenskih rudarjev, od teh v Trbovljah 4300, v Hrastniku 1400, v Zagorju 1800, v Hudi jami 600, v Kočevju 1100, v Rajhenburgu 800.

Po revirjih vlada mir, shodi so se v soboto in v nedeljo mirno izvršili. Delavstvo se je povsod izreklo za stavko in proti 3 dinarskemu povišku.

Od strani vlade ni nikakih izrednih odredb, kar upamo, da tudi ne bo potreba, ker je boj popolnoma gospodarskega značaja in slovenski rudar ve in se zaveda svoje moči in tudi tega preresnega boja, za svoj gmotni obstanek.

Novičar.

Vprašanje Reke

še vedno razburja politike. Drži, da si je hotela Italija prilastiti Reko ali vsaj pristanišča, pošte in železnice. Pripravljala se je tudi, da s silo izvede svoje načrte, toda položaj se je v toliko izčistil, da zaenkrat Italija več ne sitnari in da je celo laško časopisje utihnilo. Belgrad se o reškem vprašanju še z Italijo pogaja.

Nasilnosti proti Nemčiji.

Anglija nadaljuje svoje napore, da se Francija in Nemčija zblizata. Anglija bo tudi Ameriko skušala pridobiti za pomirjevalno delo med Nemčijo in Francijo. V Nemčiji nastajajo težkoče, ker vsled padca marke ne morejo več ljudi preživljati. Močna struja dela na to, da bi se dežele ležele od Reni odcepile od Nemčije. V Vratislavu so bili veliki nemiri. Ljudje so razgrajali, pobijali šipe in vse trgovine opleni. Policija ni mogla zadušiti nemirov.

Konferenca v Sinaji

bo zbrala državnike male antante. Čehoslovaški zunanji minister dr. Beneš bo poročal o vtisih, ki jih je dobil ob svojem posetu v Parizu, Bruslju in v Londonu. Posveti v Sinaji se bodo pričeli 28. julija 1923.

Italija.

Italijanski parlament je sprejel novi volilni zakon, ki bo naše neodrešene brate živeče pod laškim jarmom močno prikrajšal. — Slovenske kapucine so izgnali iz Gorice in jih nadomestili z italijanskimi patri.

Iz Jugoslavije.

Vročje je in vročina povzroča, da parlament v Belgradu dela vročino in socialno krivično. Železničarji so ogoljufani in se jim njihov gmotni položaj ne bo izboljšal. Uradniške plače so v Belgradu uredili tako, da bodo državniki nameščenci še bolj stradali, kakor že zdaj stradajo, namreč prečanski in posebno slovenski, ker si brača Srb činovnik že zna pomagati, da ni navezan samo na pare, ki mu jih država izplačuje. Radikali so se silno zaleteli in napovedali, da bodo Radića zaprli in tudi nekaterim slovenskim poslancem so nameravali postreči z ričetom. Belgrajski policaji so stikali po Zagrebu in v Sloveniji po veleizdajalcih, toda mogočnejši gospodje, kakor je Pašić, so ga posvarili in v ponedeljek 23. VII. 1923 skupščina ni razpravljala o izročitvi Radića sodišču. — Izročitev tržaške Jadranske banke italijanskim bogatincem umljivo še vedno silno razburja javnost, če tudi skuša Jadranska banka poitaljančenje banke slikati z lepimi barvami. Reveži so zdaj tisti, kateri so vse svoje prihranke naložili v akcijah Jadranske banke v Trstu.

Zumer Srečko :

Kršćanstvo in kapitalizem.

V članku »Kapital in kapitalizem« smo videli, da je kapital nujno potreben. Bog je v svoji neskončni modrosti tako lepo in harmonično uredil cel svet, da je postavil človeka ob vstajenju res v pravi raj. Človek ne bi poznal ne gorja, ne solza in tudi ne smrti. Vse človeštvo bi živel v najlepšem soglasju. Dal mu je v oblast vse, ali le eno samo drevo mu je prepovedal. To drevo je bilo drevo napuha in sebičnosti. V popolni svobodi in prosti volji je pričel človeški rod svoje življenje. Vse mu je dovoljeno, kar koli hoče, edino drevesa sebičnosti se ne sme dotakniti. Toda ravno tu, ravno pri tem edinem drevesu se je pričela njegova žalostna usoda. Približal se mu je duh sebičnosti, češ : kakor Bog boš, ako utrgaš sad tega drevesa. In res, človekova šibka volja je podlegla in manifestirala je sebičnost. S tem trenutkom je bil človek pahnen v brezmejno gorje. Zavrgel je najvišjo avtoriteto in se udal človeškim slabostim, ter z lastnoročnim podpisom sprejel tudi sam vso odgovornost posledic svojega dela. Prvi svetovni umor Kajnov nam kaže sad sebičnosti. Človeštvo se je pogrezalo vedno bolj in bolj. Kraljevalo je uživanje, samoljubje, medsebojno tekmovanje za zemeljskimi dobrinami, krivično osvajanje pravic svojega bližnjega in temu sledeče kazni, umori, vojske, kratkomočno smrt. Brat ni poznal brata, kaj šele svojega bližnjega. Sebičnost je rodila krivico, slabejši je podlegel močnejšemu in iz kapitala, katerega je Bog ustvaril v enako uporabo in z istimi pravicami vsem ljudem se je rodil kapitalizem. Družabni red, kateremu je Bog dal pravo osnovno podlago je zgrešil svoj tir. Na eni strani moč, popolna človeška oblast na krivični podlagi, na drugi strani žrtve krivice ; nepregledne vrste sužnjev. Moč je pozabila na

meje svoje oblasti in podleglo človeštvo je pozabilo na svoje pravice. Postalo je orodje oblasti, služilo popolnoma krivici. Zgodovina o amfiteatru nam kaže popolno sliko te žalostne vloge. V zabavo močnejšim, njihovim neomejenim gospodarjem so se morali sužnji boriti z divjimi zvermi za življenje in smrt. Življenje človekovo je bilo po svoji vrednosti enako življenju divje zveri. Nižje človeštvo pač ni moglo pasti.

Kdo naj tu reši človeštvo te žalostne vloge ? Morda človek ? Kako neki, če je pozabil na svoje pravice. Služil je sebičnosti, toda kako more zmagati sebičnost nad sebičnostjo v splošen blagor ? Kdo naj reče vladarjem človeškega življenja svoj veto ? Kdo je imel takrat sploh pojem o socialnosti, o kakem drugem družabnem redu, kateri bi naj rešil človeštvo ? Ideji o pravičnem družabnem redu človek ni mogel iznajti, ker je zavrgel prvotnega Gospodarja nad samim seboj, kateri mu je edini podal načrt pravičnega družabnega reda pri vstvarjenju. Ko je zavrgel Njega je zavrgel tudi njegov osnutek socialnosti. Moral je poseči On, lastnik prvotnega in edino pravega družabnega reda, to je Bog. Kristus je pokazal človeštvu zopet pravo pot do sreče in blagostanja. Zavrgel je nadvlado sebičnosti ter podal nauk bratske ljubezni. Neustrašeno je zaklical svetu : Vsi ste si bratje in otroci enega Očeta. Kapitalizem se je vzdramil, spoznal je v Kristusovi ideji svojega ugonobitelja ter mu napovedal boj na življenje in smrt. V tem trenutku sta si stopila nasproti krščanstvo, ideja bratske ljubezni in kapitalizem, ideja sebičnosti. Pričel se je boj v znamenju krvi. Z vso ljutostjo je divjal kapitalistični svetovni režim nad ponižnimi in skromnimi socialnimi reformatorji. Bliskali so se meči, takti je kri, toda socialne ideje ni bilo več mogoče zatrei.

Meči in grozodejstva so ponehala in kapitalizem je pričel boj duhov. Oprijel se je človeške slabosti sebičnosti ter pričel z njo operirati proti krščanstvu. Strelmel je za oslabljenjem in razcepljenjem delovnih vrst. Uspelo mu je. Pokazali so se krivični reformatorji socialnega vprašanja. Dvignili so svoje roke po sadu prepovedanega drevesa in v svoji sebičnosti kažejo ljudstvu rešitev. V boju proti Kristusu zavajajo izmzgavane mase v še večjo usuznjenost kapitalizma. Toda kako naj se uspešno bori sebičnost proti sebičnosti ? Kakšen bo tu rezultat ? Neprestan boj med eno in drugo fronto brez konca. Toda socialne razmere ? Ali niso zopet zrastle novi poganski mogočnjaki, ali ni ljudstvo suženj nasproti njim ? Že v zadnjem članku smo videli da je delavec stroj podjetniku, da služi le kapitalistični teoriji svojega podjetja, ne pa obratno. Podjetje ne vpraša kaj je z njegovimi uslužbenci, ne vpraša po zdravstvenih razmerah njegovem, njegove družine, ne po njegovih težnjah. Čeprav je zahteva delavca po enakopravnosti z vsemi ljudmi ne le primerna njegovemu dostojanstvu, ampak tudi njegova sveta pravica podeljena mu od istega Boga, kot celumu človeštvu ? Ali smo v kaj boljših razmerah v dobi krščanstva, kot v dobi poganstva in malikovalstva ? V poganskih časih je bil človek žival, ko strojev niso poznali, danes pa stroj in morda še slabše kot stroj. Svetovna vojna, boj angleškega kapitala proti german-skemu, izrazita slika človeškega dostojanstva. Koliko nesrečo je povzročila nezainteresiranemu človeškemu rodu. Kdo se je tu okoristil ? Morda priprosto ljudstvo ? V toliko, da živi sedaj še v večjem ubožstvu kot poprej. Okoristili so se le veleindustriji, kateri imajo usodo narodov v lastnih rokah. To je slika današnjega časa. Kdo bo sedaj ukazal in storil svoj veto proti izrabljanju človeštva, kdo bo človeštvu pokazal svoje pravice in pot do njih. Morda zopet prepovedan rod sebičnosti ? Ne, niti podjetnik ne bo tega storil in oškodoval samega sebe, niti sebični in materialistični kapitalizem, ampak zgolj tisti, ki ve zakaj je človeka ustvaril. Edino ideja krščanstva ima to možnost. Res prava Kristusova ideja, ki nam je s svojim trpljenjem dovolj jasno začrtal smer prenovitve srčne kulture.

Bliža se nam V. katoliški shod. Naša želja in naša zahteva je, da poda točno po Kristusovih idejah smernice bodočemu krščanskemu gibanju med našim narodom. Dosledno pa mora grajati vsakoršne krivice, ki se gode ubogim delavnim slojem, ter jasno začrta pravice delovnega ljudstva kot zahtevo vseh pravih nesebičnih kristjanov, kajti Gospod je rekel : po delih jih boste sodili...

Čevlje kupujte z znamko »Peko« tovarn Peter Kozina & Ko., ker so ti priznani najboljši. Glavna založba Ljubljana Breg 20, na drobno Aleksandrova cesta 1.

Prometna zveza.

Poslanec Gostinčar je vložil na ministrstvo železnice vprašalno vlogo, v kateri zahteva, da se pri prestavljanju železniškega osobja gleda sicer na potrebo službe, poleg tega pa tudi na družinske razmere, ter navaja slučaje v Zagrebu, kamor so bili premeščeni družinski očetje, ki pa ne morejo dobiti stanovanj in morajo vsled tega živeti ločeno od svojih družin z skromnimi zaslužki in drugim gospodarstvom, pa brez doklad na dvojno gospodarstvo.

Na to je dobil sledeči odgovor :

Na Vaše vprašanje, katero ste mi podnesli v zadevi premeščanja železničarskega osobja, čast mi je Vam tole odgovoriti.

Popolnoma se strinjam z Vami, da so v vsaki upravi glede premeščanja uslužbencev v prvem redu in pred vsem merodajni interesi službe. To velja posebno za železničarsko službo, katera ne prenese prestanka in v kateri se mora izpopolniti takoj vsako mesto, kakor hitro se izprazni, in to prav z onimi uslužbenci, ki so najprimernejši za to mesto.

Ali poleg te najprve zahteve službe, gleda železniška uprava pri premestitvah v vsakem slučaju, na po-

trebe in osebne, ter osobito na družinske razmere uslužbencev, o potrebi in možnosti šolanja dece, o zdravstvenem stanju uslužbencev in članom njihovih družin, o težavah dobiti stanovanje itd.

Morem Vas zagotoviti, da se brezrazložne premestitve ne vrše, ali je iz druge strani upravi nemogoče, da pride nasproti vsem željam njenega osobja, ki šteje desetine tisočev.

Tako so se vršile premestitve do sedaj, in vršile se bodo tudi v bodoče.

Ministar Saobraćaja dr. Vel. Janković.

Vse je lepo kar zatrjuje gospod minister ! Toda eno stoji, da se do sedaj na razmere družin ni mnogo oziralo. Imamo celo vrsto železničarjev, ki bi prav lahko opravljali službo v krajih, kjer jim iz družinskih ozirov najbolj ugaja. Toda morajo kloniti glavo, trpeti glad in nevoljo, ter gledati obenem trpljenje svojcev, ki žive ločeno od hranilca. Tako življenje životarijo v Zagrebu in drugih mestih Hrvatske naši premesteni železničarji. Doma pa družine žive naravnost v siromaštvu, ker možev zaslužek ne premore dvojnega gospodarstva. Take razmere sigurno ne pospešujejo službe.

Dr. P. A. T. :

Socializem in vera.

Galileo Galilei.

(Dalje.)

Zgodovinsko ozadje Galilejeve obsodbe.

Če hočemo pravično in pravilno presojati kako zgodovinsko dejstvo, kakor je to n. pr. Galilejeva obsodba, moramo predvsem delati razloček med sedanjim in tedanjim časom in upoštevati razliko znanstvenega napredka med 17 in 20 stoletjem. Le na tak način moremo umevati obžalovanja vredno zmoto obeh rimskih kongregacij.

Bogoslovna veda, v kolikor se tiče razlaganja sv. pisma se je tedaj splošno držala načela, da je treba sv. pismo razlagati po črki in ne po duhu. Tega mnenja niso bili samo katoliški bogoslovci, ampak tudi protestantovski. Vsaj je znano, da so n. pr. protestanti še veliko ostreje nastopali proti kopernikovemu nauku, kakor katoličani. Luter je n. pr. Kopernika imenoval norca, ki hoče celo zvezdoslovno umetnost narobe obrniti. Istega mnenja sta bila tudi Melancthon in Osiander. Protestant Kepler je moral radi kopernikovega nauka neprimerno več prestat kakor pa Galilei in še l. 1868 je pastor Knak na protestantovski sinodi v Berlinu obsodil kopernikov nauk, kljub temu, da je rimska kongregacija že najmanj sto let prej preklecala svojo prepoved Galilejevih spisov. Res se je sicer že tedaj semtertje slišalo, da sv. pismo nima namena učiti, kako se nebo vrti, ampak kako se gori pride, toda to mnenje, ki je dandanes splošno, je bilo tedaj še osamljeno. Bali so se katoliški bogoslovci te proste razlage tem bolj, ker so videli, kake pogubne posledice so iz preveč proste razlage in sv. pisma nastale pri protestantih.

V **modroslovju**, kamor se je prištevalo tedaj tudi naravoslovje sta pa neomejeno vladala Ptolomej in zlasti še Aristotel. In temu se ne smemo čuditi. Saj še dandanes kljub mnogim njegovim naravoslovnim zmotam celo poklicni učejaki občudujejo obsežnost Aristotelovega znanja. Tako piše Cuvier : »Pri Aristotelu nas vse sili k občudovanju. Živel je le 62 let in vendar je bil v stanu napraviti nebroj najfinjših opazovanj, katerih natančnost tudi najstrožja kritika ne more ovreči.« »Aristotelu so naravoslovne vede dolžne največje hvaležnost«, tako piše Blainville. »On je postavil temelj znanosti, ki ne bo nigdar prešel«. In če uživa Aristotel še dandanes tako spoštovanje, tedaj si pač lahko predstavljamo, kakšen ugled je moral uživati šele pred 300 leti, ko vseh današnjih odkritij niti poznali niso. Razumljivo nam tedaj postane, kako je mogel 4. septembra 1624 pariški parlament pod smrtno kaznijo prepovedati, braniti ali učiti kakeršenkoli nauk, ki bi bil v nasprotju s starimi uveljavljenimi avtorji.

Če hočemo razumeti ostro nasprotstvo, ki je vladalo proti **kopernikovemu zistemu** se moramo vživeti v tedanje stališče zvezdoslovne znanosti. Kopernik je učil, da solnce stoji pri miru in da se zemlja z drugimi planeti vred vrti okoli solnca. Navidežno kroženje solnca ni drugzega kot posledica dnevnega vrtenja zemlje okoli svoje osi. Stari učenjaki med njimi Grk Aristotel in Egiptčan Ptolomej, so pa učili, da zemlja stoji pri miru, med tem ko se okoli nje v vedno večjih krogih vrte Merkur, Venera, solnce, Mars, Jupiter in Saturn. Pri tem naziranju je pa že srednjeveške zvezdoslovce motilo dejstvo, da se planeta in Venera nahajata vedno v bližini solnca in nigdar njemu nasproti. To težavo so skušali premostiti s tem, da so trdili, da se Merkur in Venera vrtita okoli solnca in s solncem vred okoli zemlje.

Temu zelo kompliciranemu zistemu je napravil konec Kopernik in zadnja tri stoletja so vedno bolj potrdila njegovo odkritje, tako da dandanes o tem nihče več ne dvomi. Nadaljni korak je naredil Kepler, ki je dokazal, se planeti okoli solnca ne vrtijo v krogih ampak v elipsah. In l. 186 je odkril Anglež Newton zakon težnosti, in tako neizpodbitno dokazal, da se mora zemlja vrteti okoli solnca in ne narobe. Ne smemo pa pri tem pozabiti, da vseh teh odkritij za časa Kopernika in Galileja ni bilo ne duha ne sluha. Šele ta nova odkritja so omogočila rešitev fizikalnih pomislekov, ki jih je spravil na dan kopernikanski zistem. Tako jim je n. pr. delal težave pomislek : Če se zemlja vrti okoli svoje osi in sicer od zahoda proti vzhodu, tedaj bi morske vode vsled sile vrtenja morale zaliti mesta in dežele. Dalje : Če se zemlja vrti od vzhoda proti zahodu, bi moral kamen spuščen z vrha kakega stolpa pasti zahodno od njega na tla, ker se bi pač stolp med padcem vsled vrtenja ze-

mlje premaknil dalje proti vzhodu. Ker pa to nasprotuje vsakdanjim izkušnjem, so smatrali kot ovržen tudi nauk, da se zemlja vrti okoli svoje osi. Celo poklicni zvezdoslovci tistega časa kakor Riccioli, Tycho de Brache in drugi so se dali od teh dejstev zapeljati. Kopernik in Galilej jih pa nista znala raztolmačiti.

Šele Newton, ki je 63 let po Galileju odkril zakon splošne težnosti, je zamogel rešiti te ugovore, s tem, da je pokazal, kako vsa telesa ravno vsled svoje težnosti težijo k središču zemlje in se istočasno udeležujejo zemeljskega vrtenja. Dokazal je s tem, da se kamen spuščan z vrha kakega stolpa, ravno vsled vrtenja zemlje hitreje premika kakor stolpovi temelj in zato mora pasti nekoliko proti vzhodu, kar potrjuje vsakdanja skušnja.

(Dalje prihodnjič.)

Dr. Krek.

Zanimivo epizodico o pokojnem dr. Kreku mi je povedala sestra pokojnega slovenskega politika in žurnalista kanonika dr. Igancija Žitnika. Takole je pripovedovala: »Zdaj bo že kmalu od takrat preteklo 30 let. Predno je moj brat Nace odpotoval v Rim delat doktorat, smo stanovali v šenklaškem župnišču. Ko je bil dr. Krek premeščen kot stolni vikar iz Ribnice, kjer je nekaj časa kaplanoval v stolnem župnišču. Nekega večera so me silno boleli zobje. Vsa obupana sem hodila po hodniku semintja. Prihital je po mostovžu dr. Krek in me vprašal: »Deklica, kaj ti je?« — »O, tako strašno me bole zobje.« — »O, bova že hudirja fentala!« me je pričel tolažiti. In potegnil je veržinko iz žepa in mi toliko časa prigraviral, dokler me ni pregovoril, da sem jo prižgala in kadila. Ni mi dal prej miru, dokler nisem pokadila kar dve veržinki. In zdravilo je pomagalo: zobobol je prenehal in ko sem šla spat, sem tako trdno spala, kakor malokdaj v svojem življenju. M. M.—c.

Delavec je vsakdo, ki živi pretežno od svojega osebnega zaslužka!
Vsi delavci v Delavsko Zvezo!

Pokret Delavske zveze.

Preska. V nedeljo, dne 5. avgusta zjutraj po prvi sv. maši bo zboroval ustanovni občni zbor »Delavske zveze« za tukajšnjo okolico. Vabimo vse delavce in delavke, da se občnega zbora v čim večjem številu udeležijo. V organizaciji je moč! Zato bodi naše geslo: vsi za enega, eden za vse v boju proti kapitalizmu in materializmu! D. Z. v Preski.

Vič. Ustanovni občni zbor D. Z. za Vič se je vršil 12. t. m. Po otvoritvenem nagovoru predsednika pripravljalnega odbora je tov. predsednik D. Z. za Slovenijo dr. Andrej Gosar temeljito in stvarno razložil pomen te naše prenovljene prepotrebne organizacije, za kar je žel iskreno priznanje vseh navzočih. Ta občni zbor je postavil v našem delavskem okraju temelj, na katerem bomo zidali stavbo bolj in srečnejše bodočnosti. Rečemo samo to, da bomo delali in organizirali vse delavske sile, da tudi mi Vičani pokažemo, da razumevamo politični položaj naše Slovenije, posebno pa položaj proletariata. Z vsklikom, na vstrajno energično delo se je ta velevažni ustanovni občni zbor zaključil.

Iz naših organizacij.

Krekova mladina. Članom in članicam v Ljubljani! Tem potom se pozivljajo vsi člani in članice, ki so v zaostanku na članarini, da je poravnajo do 5. avg. 1923. V nasprotnem slučaju bo odbor primoran napram onim, ki bi se ne odzvali pozivu, postopati v smislu pravil in poslovnika. Krekova mladina bo priredila izlet skupen za člane in članice dne 5. avgusta 1923 na Turjak. Izlet bo celodnevni in so vabljeni tudi prijatelji Krekove mladine. Prijave sprejema tajnik vsak dan od 7. do 9. zvečer na Starem trgu 2/I. Zadnji dan za prijave je 29. t. m. — Krekova mladina podružnica Sneberje Zadobrova bo priredila v nedeljo dne 29. t. m. pri sv. Jakobu ob Savi igro »Stari in mladi«. Začetek ob pol 4. popoldne. Vabijo se tem potom vsi prijatelji mladinske organizacije k obilni udeležbi.

Kamnik. Dne 22. t. m. smo imeli ustanovni občni zbor skupine S. Z. T. D. v Kamniku, na katerem so bili enoglasno izvoljeni sledeči zaupniki. Jožef Mähtig, Ši-

menc Franc, Janežič Franc, Vidmar Franc, Kregar Janez, Bernot Janez, Hočevar Franc, Gradišek Franc, Plevel Jernej Torkar Maks, Ličan Terezija. Na lepo uspelem občnem zboru nam je poročal tov. Lombardo iz Ljubljane, novo ustanovljena skupina že šteje čez 100 članov.

Zabukovca. Strok. skup. Zabukovca je sklenila na seji dne 14./7. 1923, da priredimo velik izlet na Dobrno dne 19. avgusta 1923. Vabimo vse skupine Strok. zvez in Del. zvez iz vseh okrajev. Na izletu bo zborovanje. Govorili bodo nar. posl. Jože Gostinčar in več drugih govornikov. Vabimo uljudno vse skupine, iz vseh krajev. Bog živi! Odbor S. Z. R. in D. Z.

Ustanovni občni zbor »Zveze papirniškega delavstva z sedežem v Vevčah se vrši v nedeljo dne 12. 8. 1923. Začetek ob 9. uri popoldne. Natančnejši spored in dnevni red kakor tudi prostor se še objavi.

Pripravljalni odbor.

Gospodarstvo.

Dinar je padel v Curlihu na 6.10—6, ker je precej vplivala na njegovo vrednost izguba delničarjev Jadranske banke in pa nedržavniška politika belgrajske radicalske in demokratske plutokracije. Da bodo naši bravci mogli presoditi, koliko je denar danes manj vreden, kakor je bil včasih, pojasnjuje tale fakt. 10 kronski avstrijski cekin se plačuje do 720 j. k., 20 kronski po 1440 j. k. srebrna avstrijska krona po 25 j. k. stari avstrijski goldinar po 62 j. k. in dvekronski srebrnjaki po 50, 5 kronski pa po 130 kron.

Zgodovinske anekdote.

Materina ljubezen.

Ljubezen matere je včasih tako velika, da pozabi na neizogibne zahteve narave in se izraža genljivo-nativno. Francoska kneginja Marija Ligny je bila stara osemdeset let, ko ji je vzela smrt hčerko Ano, staro enoinšestdeset let. Žalostno je rekla svojemu zetu: »Ja vidiš, moralo je tako priti. Že babica mi je prorokovala, da je ne bom prereditila.«

Liszt kot cestni pometač.

Franc Liszt (1811—1886) je bil nedosežen mojster na klavirju in velik komponist. Ko je bil prvokrat v Parizu, se je šel nekoč sprehajati po eni najbolj živahnih cest; neki cestni pometač ga je prosil za miloščino.

»Zelo žal mi je«, mu je rekel umetnik, »a nimam nobenega drobiža pri sebi, samo tale bankovec za petdeset frankov.«

»Ljubi gospod, to naj Vas nič ne vznemirja, zamenjal bom bankovec v eni bližnjih trgovin. Biti pa morate tako dobri in paziti na mojo metlo.«

»Že dobro, jo bom že držal, dokler ne pridete nazaj! Hitro je izginil pometač za bližnjim oglom in Liszt je stal z metlo v roki sredi ceste. Pa pride neki znanec mimo in se začne smejeti: »Ja, ljubi mojster, kaj pa delate tukaj? Kakšno čudno glasbilo pa držite v roki?«

Liszt mu je razložil položaj in je pripomnil, da mora priti pometač vsak trenutek nazaj.

»Res, smilite se mi«, reče prijatelj, »lahko čakate tukaj do sodnega dne, od Vašega bankovca ne boste dobili niti vinarja nazaj.«

Komaj je to izgovoril, že je prihital v dolgih skokih pometač z drobižem in ga je s ponosnim smejanjem izročil Lisztu.

»Dobro, ljubi moj«, reče umetnik, »pošteni ste bili; veseli me, da se nisem motil o Vas. Tu imate metlo nazaj in še petindvajset frankov. Petindvajset frankov Vam bo pa dal tale gospod, ker si je drznil dvomiti nad poštenostjo pariškega cestnega pometača.«

Hočeš nočeš je moral prijatelj ugrizniti v kislo jabolko.

Nabirajte za tiskov. sklad »Pravice«!

KUPUJTE PRAVICO!

»Pravica se dobi v prodaj v sledečih ljubljanskih trafikah:

Šterkovič, Dunajska cesta. — Šoukal, Pred Škofijo. Sitar, Florjanska ul. — Leskovšek, Dunajska c. — Jeler, Krakovski nasip. — Posamezna številka stane 1 Dinar.

Ljudska posojilnica

v Ljubljani

(v lastni hiši tik za frančiškansko cerkvijo)

obrestuje vloge brez odbitka po

5%

Stanje hranil. vlog nad 120.000.000 K.

Stanje rez. zakladov nad 1.000.000 K.

Pri trgovcu pazi

na znamko in vtisnjeno besedilo

GAZELA MILO

KNJIGOVEZNICA, KARTONAŽA IN GALANTERIJA

MIROSLAV BIVIC

Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 29

se priporoča slavnemu občinstvu ter p. n. tvrdkam za cenj. naročila vseh v to stroko spadajočih del.

VELIKA ZALOGA ŠOLSKIH MAP, NOTEZOV IN BLOKOV. Cene nizke! Postrežba točna! Delo solidno!

Ustanovljena leta 1911.

Hranilnica kmetijskih občin

Dunajska cesta št. 38 v hiši Zadrugne zveze nasproti »Bavarskemu dvoru«.

Hranilnica kmečkih občin sprejema in obrestuje hranilne vloge po

5%.

Rentni in invalidni davek plačuje od 1. julija 1922 dalje hranilnica sama. — Vložne knjižice drugih denarnih zavodov sprejema kot gotov denar ter se obrestovanje ne prekine.

Hranilnica kmečkih občin v Ljubljani je pupilarno varen zavod, v katerega nalagajo kr. sodišča denar mladoletnih. Njeno poslovanje je pod nadzorstvom posebnega komisarja kot zastopnika pokrajinske uprave v Ljubljani. Posojila daje na zemljišča, občinam in korporacijam na amortizacijo.

Naročajte

»SOCIALNO MISEL«

mesečnik za vse panoge socialnega in kulturnega življenja.

Urejujejo:

dr. A. Gosar, Fr. Terseglav in dr. Engelbert Besednjak.

Naročnina za 1. 1923 znaša: za Jugoslavijo 40 D., za tujemstvo 50 D., posamezna številka stane 5 D.

Dobi se še tudi celoten 1. letnik za ceno 30 D.

Naroča se pri upravi »Socialne Misli«, Ljubljana, Jugoslovanska tiskarna, kolportajni oddelek, Poljanski nasip 2.

Kdo bo skrbel za té, — če se zanemarjaš sam? Nihče!

Vsak član I. DELAVSKEGA KONSUMNEGA DRUŠTVA naj nabavlja vse svoje potrebščine, posebno oblačilno blago izključno pri lastni zadrugi, s tem bo podprl tudi svojo strokovno organizacijo, samega sebe in svoje somišljenike.

Če kupiš pri zadrugi po konkurenčni ceni 1 kg sladkorja, si ga kupil dejansko 3 K ceneje, — če kupiš 3 m blaga za obleko, si ga kupil dejansko 90 K ceneje kot pri konkurenci, ker dobiš 3% popust od vsega kupljenega in takoj plačanega blaga!

Najceneje in najboljše kupiš vedno le pri lastni zadrugi.